

Persepsi impak dasar fiskal terhadap isi rumah B40 di Lembah Klang

Nor Fadzilah Salamon, Lai Wei Sieng, Mustazar Mansur

Fakulti Ekonomi dan Pengurusan, Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: Lai Wei Sieng (email: laiws@ukm.edu.my)

Received: 11 February 2022; Accepted: 3 February 2023; Published: 31 May 2023

Abstrak

Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) akibat dari penularan wabak COVID-19 telah menyebabkan kejutan ekonomi yang menyebabkan sosioekonomi isi rumah golongan B40 terkesan. Ramai dalam kalangan mereka kehilangan pekerjaan seterusnya hilang sumber pendapatan. Oleh itu, pelbagai usaha dan bantuan dari kerajaan telah dilaksanakan bagi menangani masalah tersebut. Maka, kajian bermatlamat untuk menganalisis impak dasar fiskal terhadap sosioekonomi isi rumah B40 kesan daripada pandemik COVID-19 di kawasan Lembah Klang. Kajian menggunakan pendekatan penyelidikan kuantitatif dengan mengedarkan soal selidik dalam talian kepada golongan B40 di Lembah Klang. Seramai 521 responden telah melengkapkan soal selidik ini. Data kajian dianalisis secara diskriptif dengan menggunakan pendekatan analisis kekerapan dan secara empirikal dengan menggunakan pendekatan regresi ordinal. Hasil kajian mendapati secara amnya responden bersetuju bahawa dasar fiskal yang dilaksanakan oleh kerajaan membantu mengurangkan bebanan kewangan kesan pandemik COVID-19 selepas pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) 1.0. Selain itu, kajian berterusan dicadangkan bagi mengetahui kesan dasar fiskal terhadap isi rumah B40 agar keputusan yang diperolehi boleh dijadikan sebagai rujukan yang berterusan kepada pihak kerajaan dalam menangani krisis ekonomi dalam pelbagai situasi.

Kata Kunci: COVID-19, dasar fiskal, golongan B40, Lembah Klang, pandemik, PKP

Perceptions on the impact of fiscal policy on B40 household in Klang Valley

Abstract

The Movement Control Order (MCO) due to the outbreak of COVID-19 has caused an economic shock that has affected the socio-economy of B40 households. Many of the B40's lost their jobs and ultimately lost their source of income. Therefore, various efforts and assistance from the government have been implemented to address the issue. This study aims to analyse the impact of fiscal policy on the socio-economy of B40 households due to the COVID-19 pandemic in the Klang Valley. This study uses a quantitative research approach by distributing online questionnaires to the B40 group in the Klang Valley. A total of 521 respondents completed the online questionnaire. Study data were analysed descriptively using the frequency analysis

approach and empirically using the ordinal regression analysis approach. The results of the study found that the respondents agreed that the fiscal policy implemented by the Government helped to reduce the financial burden of the COVID-19 pandemic effect after the implementation of the Movement Control Order (MCO) 1.0. In addition, a continuous study is proposed to determine the impact of fiscal policy on B40 households, so that the results obtained can be used as a continuous reference for the Government in addressing the economic crisis in various situations.

Keywords: COVID-19, fiscal policy, B40 group, Klang Valley, pandemic, PKP

Pengenalan

Tahun 2020 adalah tahun yang sangat mencabar kepada semua negara di seluruh dunia kesan daripada penularan COVID-19. Kesan pandemik ini telah menyebabkan sistem perdagangan di peringkat tempatan dan antarabangsa telah terjejas akibat daripada penutupan sempadan semua negara yang terlibat termasuk Malaysia. Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) yang telah dilaksanakan pada 18 Mac 2020 memberi kesan kepada 33.8 juta penduduk Malaysia yang terdiri daripada 76.6 peratus tinggal di bandar dan 23.4 peratus di luar bandar. Sepanjang pelaksanaan PKP, negara telah mengalami kerugian sebanyak RM2.4 billion setiap hari. Oleh itu, dasar fiskal adalah salah satu strategi penting bagi sesebuah kerajaan dalam membina ekonomi yang kukuh ketika pandemik.

Perlaksanaan dasar fiskal yang tepat perlu mengambil kira masalah ekonomi yang sedang dihadapi oleh negara. Ketika pandemik, negara telah mengalami kemelesetan ekonomi dan berlaku penurunan dalam Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) dalam dua suku tahun berturut-turut. Berdasarkan Jadual 1, data Bank Negara Malaysia menunjukkan pada tahun 2020 semua sektor ekonomi telah mengalami penguncupan dalam pertumbuhan di mana KDNK menyusut 3.4% pada suku keempat 2020 berbanding penurunan 2.6% pada suku sama tahun sebelumnya. Bagi keseluruhan tahun 2020, KDNK Malaysia menyusut 5.6% berbanding pertumbuhan 4.3% pada tahun 2019. Pertumbuhan KDNK tahunan pada 2020 merupakan penyusutan kedua terbesar selepas tahun 1998 (-7.4%). Pada tahun 2019, sebanyak 59.8% jumlah KDNK negara disumbangkan melalui sektor isi rumah, manakala perbelanjaan isi rumah telah berkurangan sebanyak 48% bagi tempoh suku tahun pertama 2020 (DOSM, 2020).

Jadual 1. KDNK benar mengikut jenis aktiviti ekonomi

Aktiviti ekonomi	2020a	2019	2020a	2019	2020a
	% daripada KDNK	Perubahan tahunan (%)		Sumbangan kepada pertumbuhan (mata peratusan)	
Perkhidmatan	57.7	6.1	-5.5	3.5	-3.2
Perkilangan	23	3.8	-2.6	0.8	-0.6
Perlombongan dan pengkuarian	6.8	-2	-10	-0.2	-0.7
Pertanian	7.4	2	-2.2	0.1	-0.2
Pembinaan	4	0.1	-19.4	0	-0.9
Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK) benar	100.0¹	4.3	-5.6	4.3	-5.6

Sumber: Bank Negara Malaysia, 2021

Penguncupan KDNK antaranya berpunca daripada masalah ekonomi yang dihadapi oleh sektor isi rumah. Isi rumah memainkan peranan penting dalam sistem ekonomi di mana ia membekalkan faktor-faktor pengeluaran kepada sektor perniagaan bagi mendapatkan pendapatan; merupakan pengguna kepada barang dan perkhidmatan; membuat simpanan wang di bank serta membayar cukai kepada kerajaan. Ini bermakna strategi fiskal mengembang perlu dilaksanakan bagi memulihkan ekonomi isi rumah dan seterusnya negara. Bantuan dan suntikan kewangan dari kerajaan perlu dilaksanakan bagi merancakkan ekonomi negara. Pengurangan perbelanjaan wang oleh isi rumah akibat daripada pelaksanaan PKP dan kebimbangan COVID-19 akan turut melewati proses pemulihan ekonomi. Oleh itu, kerajaan perlu berbelanja dengan memberi bantuan kepada isi rumah bagi memastikan aktiviti ekonomi dapat berjalan seperti biasa. Perkara ini boleh dilakukan melalui pelaksanaan dasar fiskal bagi memastikan rakyat dapat berbelanja dan aktiviti ekonomi berlaku. Dasar fiskal adalah penggunaan hasil kerajaan seperti cukai dan perbelanjaan untuk mempengaruhi ekonomi negara. Bagi menangani masalah ekonomi yang berlaku akibat penularan pandemik COVID-19, kerajaan telah memperuntukkan suntikan fiskal bernilai RM45 bilion, yang merupakan antara tertinggi dalam sejarah negara.

Dasar fiskal yang dilaksanakan telah meningkatkan KDNK negara sebanyak 16.1% pada suku kedua 2021 manakala prestasi KDNK menunjukkan tren pemulihan yang kukuh dengan menunjukkan peningkatan sebanyak 40.1% dan 19.8% pada April dan Mei 2021 (DOSM 2021). Manakala dari sudut sosial, dasar fiskal tidak dapat menghalang peningkatan kes bunuh diri di Malaysia. Di antara Januari sehingga Julai 2021 kes bunuh diri telah meningkat sehingga 143% berbanding tempoh sama pada tahun lalu. Ini menunjukkan dasar fiskal yang dilaksanakan tidak mampu menahan tekanan ekonomi yang dirasai oleh rakyat Malaysia. Walau bagaimanapun, kajian terperinci perlu dilaksanakan bagi menilai keberkesanan dasar fiskal secara lebih menyeluruh.

Langkah suntikan fiskal oleh kerajaan telah disokong oleh kajian lepas, misalnya kajian Giovanni (2020) menunjukkan bahawa pandemik COVID-19 meningkatkan bilangan penduduk miskin yang selama ini cuba dikurangkan sejak sedekad yang lalu. Di peringkat global, statistik Bank Dunia menunjukkan bahawa bilangan orang yang tinggal dengan pendapatan di bawah US\$1.90 sehari meningkat sebanyak 68 juta orang pada tahun 2020. Peningkatan ini boleh mencapai sehingga 100 juta orang sekiranya kemelesetan ekonomi lebih teruk daripada yang dijangka. Hasil kajian daripada UNICEF mengenai keluarga pinggir di Malaysia, iaitu keluarga bandar berpendapatan rendah mendapati kadar pengangguran dalam kalangan ketua isi rumah meningkat dua kali ganda dari 7% pada bulan September 2020 kepada 15% pada bulan Disember 2020. Kadar pengangguran dalam kalangan ketua isi rumah wanita dan ketua isi rumah OKU juga masing-masing telah meningkat kepada 13.4% dan 50%, dan pengangguran dalam kalangan orang dewasa masih tinggi, iaitu 1 daripada 4 ketua isi rumah adalah menganggur selama perintah PKP dilaksanakan dan didapati jumlah purata ini adalah 5 kali lebih tinggi daripada purata kebangsaan. Hasil kajian juga mendapati, kadar kemiskinan dalam kalangan keluarga pinggir ini kekal tinggi iaitu pada kadar 42%. Ini bermakna, kesan penularan wabak COVID-19 dan tindakan kerajaan melaksanakan PKP telah menyebabkan peningkatan kadar kemiskinan dan peningkatan jumlah golongan B40, iaitu isi rumah berpendapatan RM 4850 sebulan dan ke bawah. Justeru, inisiatif-inisiatif yang dilaksanakan di bawah dasar fiskal menuntut perancangan dan strategi yang tepat agar dapat memberi impak yang besar kepada rakyat, terutamanya golongan B40.

Dunia selepas COVID-19 dan kesannya ke atas ekonomi global, menurut Misha et al. (2020), memerlukan langkah-langkah dasar yang mendesak dan berani bukan sahaja untuk membendung pandemik dan menyelamatkan nyawa tetapi juga untuk melindungi masyarakat

daripada keruntuhan ekonomi serta mengekalkan pertumbuhan ekonomi dan kestabilan kewangan. Menurut Chan et al. (2021), jenis dan sasaran tindak balas dasar fiskal serta perbezaan ukuran perbelanjaan polisi fiskal adalah bergantung kepada tahap pandemik dan keadaan ekonomi kesan daripada COVID-19. Kajian beliau juga mendapati bahawa kebanyakan negara memfokuskan sektor tertentu seperti sektor kesihatan, sektor perniagaan dan individu atau isi rumah. Selanjutnya, kajian Chen et al. (2021) memberi implikasi terhadap dasar praktikal di mana tidak ada satu dasar fiskal yang sesuai untuk semua negara. Setiap negara harus mengembangkan dasar yang paling sesuai bergantung kepada keadaan ekonomi mereka dan tahap keterukan krisis COVID-19. Faktor seperti tradisi, norma sosial dan institusi politik mesti dipertimbangkan bagi membantu menetapkan reka bentuk polisi dan pelaksanaan dasar semasa krisis rentas sempadan.

Perlaksanaan dasar fiskal melibatkan perbelanjaan kerajaan yang besar. Oleh itu, keberkesanan dan impaknya perlu dinilai bagi memastikan rakyat mendapat manfaat yang sewajarnya. Objektif kajian ini adalah untuk menilai impak dasar fiskal terhadap sosioekonomi dalam golongan B40 kesan daripada COVID-19 di Lembah Klang. Kajian ini menggunakan kaedah soal selidik kerana kajian literatur mendapati kajian-kajian lepas lazimnya menggunakan data sekunder di mana data-data diperolehi daripada laman web rasmi kerajaan dan swasta serta sumber-sumber daripada kajian lepas. Kajian literatur juga mendapati kajian menggunakan kaedah tinjauan atau persepsi daripada masyarakat adalah terhad. Oleh itu persepsi masyarakat akan diperolehi bagi menilai keberkesanan dasar fiskal yang dilaksanakan oleh pihak pemerintah. Organisasi penulisan kajian ini terbahagi kepada 5 bahagian. Bahagian pertama menerangkan secara terperinci tentang isu, masalah yang dikupas serta objektif kajian. Seterusnya bahagian kedua membincangkan sorotan kajian lepas. Bahagian ketiga menjelaskan metodologi manakala bahagian keempat membincangkan hasil kajian dan perbincangan berdasarkan ujian-ujian yang dijalankan. Bahagian terakhir merupakan kesimpulan dan implikasi dasar.

Kajian lepas

Keynesian (1930) menyatakan bahawa perbelanjaan akan meningkatkan agregat output dan menjana lebih banyak pendapatan. Sekiranya pekerja bersedia membelanjakan pendapatan tambahan mereka, pertumbuhan yang dihasilkan dalam produk domestik kasar (KDNK) mungkin lebih besar daripada jumlah rangsangan awal. Teori ini disokong oleh kajian daripada Martin et al. (2021) di mana di dalam kajiannya iaitu mengkaji samada langkah-langkah yang digunakan oleh Rizab Persekutuan AS (Fed) adalah berkesan dan mampu meningkatkan aktiviti sebenar dan menstabilkan pasaran kewangan. Hasil keputusan kajian menunjukkan bahawa pengembangan kewangan menyebabkan pertumbuhan output dan pulangan pasaran saham lebih tinggi di mana keadaan pembiayaan jangka panjang yang lebih baik berbanding dengan senario penanda aras tanpa polisi. Selain itu, Amory et al. (2020) di dalam kajiannya iaitu menilai kesan sosio-ekonomi kepada individu dan mikro ekonomi akibat daripada COVID-19 mendapati tanpa perlindungan sosial, COVID-19 akan menyebabkan kejutan ekonomi yang besar. Penjimatan dan penggunaan isi rumah menurun dengan ketara dan purata masa pemulihan bagi individu hampir satu tahun. Pemulihan yang lama selepas krisis membuatkan permintaan akan menurun secara umum. Ini bermakna suntikan fiskal adalah amat penting bagi memacu semula pertumbuhan ekonomi kesan daripada COVID-19, tetapi dasar yang dilaksanakan haruslah bersesuaian dengan keperluan ekonomi sesebuah negara. Tanpa suntikan fiskal daripada pihak pemerintah, pemulihan ekonomi secara semula jadi mustahil dicapai.

Selain itu, Jaka (2002) di dalam kajiannya iaitu menganalisis hubungan sebab menyebab antara perbelanjaan dan pendapatan kerajaan dengan kesan perbelanjaan kerajaan terhadap output di Malaysia dan Indonesia. Hasil kajian mendapati terdapat hubungan jangka panjang antara pemboleh ubah fiskal dan output di kedua-dua negara. Ini membayangkan bahawa pengembangan dasar fiskal adalah penting dan berkesan dalam menyokong ekonomi di masa depan. Tetapi dasar fiskal yang lebih aktif akan mempunyai kesan yang berbeza terhadap kedua-dua ekonomi ini. Hubungan di antara pemboleh ubah fiskal dan pertumbuhan ekonomi di Malaysia mencadangkan dasar fiskal yang lebih luas. Manakala di Indonesia menunjukkan penjimatan dasar fiskal dilaksanakan dan birokrasi yang lebih baik harus dilaksanakan. Pembuat dasar di Malaysia percaya bahawa dasar fiskal yang meluas tidak akan menyebabkan defisit belanjawan tetapi hanya memberi kesan yang sederhana pada pengeluaran dalam jangka masa panjang. Manakala Indonesia mempunyai kesan fiskal yang sangat lemah terhadap pemboleh ubah pengeluaran yang menyarankan kepada birokrasi kerajaan yang lebih baik. Oleh itu, kerena birokrasi boleh menjadi penyebab kepada kegagalan dasar yang dirancang oleh pihak pemerintah. Kerena birokrasi harus ditangani bagi memastikan setiap dasar yang dirancang mampu diterjemahkan dengan berkesan.

Tahajuddin et al. (2021) di dalam kajiannya, iaitu membincangkan mengenai dasar fiskal dan kewangan dan hubungan di antara ekonomi negara, sosial dan peralihan ekonomi yang merangkumi perbincangan tentang bagaimana dan sejauh mana dasar-dasar ini dilaksanakan dengan merujuk kepada rujukan khas kepada kerajaan Malaysia semasa fenomena Covid-19 dari tahun 2020 sehingga awal tahun 2021. Hasil kajian mendapati, kerajaan menggunakan kedua-dua dasar iaitu dasar fiskal dan kewangan dalam menangani impak Covid-19 terhadap sistem ekonomi, sosial dan alam sekitarnya. Selain itu, Mohd et al. (2021) yang mengkaji inisiatif yang diambil oleh beberapa negara ASEAN dalam mengurangkan kesan COVID-19 mendapati bahawa majoriti negara-negara ASEAN menggunakan dasar fiskal untuk merangsang ekonomi dan menggalakkan pekerjaan penuh.

Law (2016) di dalam kajiannya tentang tindak balas keluaran dalam negeri kasar dalam pelbagai sektor ekonomi terhadap pelbagai jenis hasil kerajaan dan jumlah perbelanjaan kerajaan mendapati bahawa pengeluaran dalam pelbagai sektor ekonomi terutamanya dalam sektor yang berkaitan pertanian adalah sensitif terhadap hasil kerajaan. Selain itu, hasil kerajaan didapati mempunyai kesan positif terhadap pengeluaran dalam pelbagai sektor ekonomi dalam kebanyakan kes. Ini menunjukkan bahawa persekitaran ekonomi yang positif menyebabkan peningkatan hasil kerajaan dan output ekonomi. Peningkatan hasil kerajaan mewujudkan jangkaan bahawa perbelanjaan dan pelaburan kerajaan akan meningkat pada masa hadapan. Kajian ini disokong oleh Norshajida (2015) di dalam kajiannya bagi mengenal pasti pemboleh ubah yang mempengaruhi perbelanjaan kerajaan Malaysia dan mengenal pasti hubungan antara pemboleh ubah bersandar iaitu perbelanjaan kerajaan dengan pemboleh ubah-pemboleh ubah tidak bersandar. Hasil kajian mendapati perbelanjaan kerajaan mempunyai hubungan yang positif terhadap hasil cukai, inflasi, populasi, pengangguran dan keterbukaan. Ini bermakna sekiranya berlaku peningkatan dalam hasil cukai, inflasi, populasi, pengangguran dan keterbukaan, maka perubahan ini turut memberi kesan kepada peningkatan dalam perbelanjaan kerajaan. Selain itu, peningkatan dalam perbelanjaan kerajaan jika melebihi peningkatan dalam hasil cukai akan memberi kesan yang buruk terhadap ekonomi negara. Oleh itu, kerajaan perlu memastikan peningkatan dalam perbelanjaan kerajaan adalah lebih perlahan berbanding peningkatan dalam hasil cukai supaya defisit dapat dikurangkan. Selain itu, perbelanjaan kerajaan juga berhubung secara positif dengan populasi dan pengangguran. Ini bermakna semakin bertambah populasi dan pengangguran dalam negara, semakin meningkat perbelanjaan kerajaan.

Zulkarnain et al. (2012) di dalam kajiannya menerangkan secara ringkas mengenai sifat kemiskinan, dasar dan program pengurangan kemiskinan dan menganalisis bagi menghadapi cabaran serta cadangan untuk mengurangkan kemiskinan yang berterusan di Malaysia. Hasil kajian mendapati langkah-langkah perlindungan perlu dilaksanakan untuk memerangi sebarang kemungkinan terhadap komuniti miskin kesan daripada globalisasi dan liberalisasi. Semua etnik tanpa mengira kaum harus diberi peluang untuk memperoleh kecekapan yang diperlukan dalam ekonomi. Tindakan harus dimulakan oleh pihak pemerintah bagi menangani punca sebenar golongan miskin ini bermula. Program bagi meningkatkan tahap pendapatan dan rancangan untuk memperkasakan golongan miskin juga perlu dilaksanakan. Kajian ini disokong oleh Wijaya et al. (2011) yang mengkaji sumbangan pertumbuhan ke atas pengurangan kemiskinan di Malaysia. Kajian ini cuba mengenal pasti bentuk pertumbuhan yang kondusif dalam usaha mengurangkan kemiskinan di Malaysia serta hubungan tidak langsung dengan beberapa pembolehubah lain. Hasil kajian menunjukkan wujud hubungan di antara pertumbuhan ekonomi dan pengurangan kemiskinan khususnya di sektor industri. Oleh itu, bagi mengurangkan jurang kemiskinan, bantuan kerajaan terhadap golongan belia luar bandar perlu diperhatikan bagi meningkat kemahiran serta dapat menghasilkan modal insan yang berkualiti sebagai tulang belakang kepada kemajuan ekonomi negara.

Berdasarkan pengalaman negara menghadapi krisis kewangan 1997 dan 1998, pengurusan dasar fiskal yang berkesan adalah perlu bagi mengimbangi perbelanjaan dan hasil yang diperolehi. Kenyataan ini disokong oleh kajian Nor et al. (2011), di mana di dalam kajiannya menguji kesan asakan perbelanjaan kerajaan terhadap penggunaan swasta berasaskan pengalaman di Malaysia untuk tempoh 1970-2008. Hasil kajian mendapati setiap sub sektor perbelanjaan mengurus dan perbelanjaan pembangunan memberi kesan yang berbeza ke atas penggunaan swasta. Implikasinya, kejutan dasar fiskal secara menyeluruh tanpa membuat sebarang pilihan keutamaan tidak mungkin dapat merangsang pertumbuhan ekonomi atau menjadi penimbal bagi mengimbangi kesan putaran dagangan. Oleh itu, jika kerajaan ingin memastikan dasar fiskal berkesan dengan lebih baik bagi merangsang pertumbuhan ekonomi, maka peningkatan perbelanjaan kerajaan haruslah dilakukan secara terpilih dan tidak secara keseluruhan sektor mengikut perbelanjaan agregat. Dengan ini juga sebarang peningkatan perbelanjaan kerajaan akan lebih moderat dan tidak keterlaluan yang mungkin boleh meningkatkan defisit negara.

Marlina et al. (2010), didalam kajiannya iaitu mengkaji defisit fiskal dan kesannya terhadap inflasi di Malaysia. Berdasarkan hasil kajian dengan model yang digunakan, untuk level pengeluaran yang telah diketahui dimana pembolehubah fiskal berupa defisit, hutang dalam negara dan hutang luar negeri mempunyai kesan terhadap inflasi. Pada kenyataannya, hal tersebut mempengaruhi harga barang sedangkan defisit dan hutang dalam negara merupakan ukuran untuk menentukan cukai dan inflasi. Sehingga sumbangannya terhadap KDNK dapat mempengaruhi harga barang. Ini membuktikan bahawa dasar fiskal melalui pembiayaan defisit mempunyai daya tahan untuk mencapai pertumbuhan dan kestabilan ekonomi. Kajian ini disokong oleh Jauhari et al. (2006) yang menilai keberkesanan dasar fiskal dan kewangan terhadap pertumbuhan ekonomi. Hasil kajian mendapati bahawa hubungan jangka panjang wujud antara ekonomi ketiga-tiga pemboleh ubah (perbelanjaan kerajaan, aset bersih asing dan eksport bersih). Walau bagaimanapun, dalam jangka masa pendek pertumbuhan ekonomi Fiji hanya dipengaruhi oleh dasar fiskal dan eksport manakala dasar kewangan tidak memberi kesan.

Secara keseluruhan, kajian lepas mendapati dasar fiskal mempunyai hubungan yang signifikan terhadap pertumbuhan ekonomi di mana ianya mampu meningkatkan hasil kerajaan dan mengurangkan kadar kemiskinan. Namun suntikan fiskal yang berlebihan tanpa kawalan yang

sewajarnya boleh meningkatkan defisit fiskal. Selain itu, tinjauan kajian lepas lebih tertumpu kepada data-data yang diperolehi daripada Laman Web Rasmi agensi tertentu dan hanya mewakili gambaran sebelah pihak sahaja iaitu pihak pemerintah. Hasil penelitian mendapati, kajian lepas yang mewakili suara rakyat atau golongan yang terjejas kesan daripada kemelesetan ekonomi adalah terhad. Oleh itu, kajian ini diharap mampu memberi gambaran yang jelas terhadap keberkesanan atau impak dasar fiskal ke atas golongan miskin atau B40. Persepsi daripada golongan B40 diperlukan bagi menilai tahap keberkesanan bantuan yang diberikan oleh kerajaan terhadap golongan sasaran. Seterusnya, kajian ini diharap mampu dijadikan rujukan bagi menilai tahap keberkesanan strategi yang diguna pakai oleh kerajaan dalam membentuk semula ekonomi negara yang semakin melemah.

Data dan Metodologi

Kajian ini menggunakan kaedah pensampelan bersasar di mana pengumpulan data dilakukan melalui borang soal selidik dalam bentuk *Google Form* yang diedarkan kepada Golongan B40 di Lembah Klang. Ini bagi memudahkan edaran dan kutipan semula maklum balas dari responden memandangkan Malaysia masih dalam tempoh PKP. Kawasan Lembah Klang dipilih kerana kawasan tersebut adalah gabungan bandar dan pinggir bandar yang merupakan pusat industri dan perdagangan terbesar di Malaysia.

Borang soal selidik yang diedarkan mengandungi tiga bahagian. Bahagian A dan B berbentuk soalan binari dan pernyataan yang memerlukan responden memilih jawapan 'Ya' atau 'Tidak'. Manakala Bahagian C pula mengandungi soalan yang menggunakan lima skala pilihan iaitu daripada skala satu (1) bermaksud 'Sangat Tidak Setuju' hingga skala lima (5) bermaksud 'Sangat Setuju'. Secara terperinci, Bahagian A mengandungi dua belas soalan mengenai latar belakang responden yang merangkumi pelbagai aspek termasuklah jantina, umur, taraf pendidikan, pendapatan dan perbelanjaan isi rumah. Soalan demografi ini penting bagi menilai kemampuan golongan B40 dalam meghadapi pandemik COVID-19 berdasarkan kriteria yang diperlukan iaitu pendapatan isi rumah dibawah RM4,849. Seterusnya, Bahagian B mengandungi dua puluh satu soalan mengenai pengetahuan dasar fiskal kerajaan iaitu bantuan-bantuan yang telah diberikan oleh kerajaan. Bahagian C mengandungi lapan soalan berkenaan persepsi responden terhadap keberkesanan dasar fiskal. Bilangan responden dalam kajian ini adalah seramai 521 orang.

Data kajian dianalisis dengan menggunakan pendekatan deskriptif melalui analisis kekerapan. Item yang mempunyai nilai purata skor yang tertinggi menunjukkan dasar fiskal yang dilaksanakan adalah berkesan. Selain itu, kajian ini juga menganalisis data secara empirikal dengan menggunakan regresi ordinal. Dalam analisis ini, tahap kebolehpercayaan (*reliability*) dan kesahihan (*validity*) ke atas item-item kajian ini sama ada ianya konsisten atau tidak diukur.

Analisis ini juga menguji hubungan antara latar belakang responden dan persepsi responden terhadap keberkesanan dasar fiskal, di mana pemboleh ubah bersandar terdiri daripada 8 soalan yang dikemukakan kepada responden berkaitan persepsi terhadap keberkesanan dasar fiskal. Manakala pemboleh ubah tidak bersandar pula terdiri daripada 8 soalan berkaitan latar belakang responden. Kajian menggunakan model regresi ordinal di mana analisis ini mempunyai dua fungsi utama iaitu pautan logit dan cloglog yang digunakan bagi membina model tertentu. Tidak ada kaedah yang jelas untuk membezakan keutamaan menggunakan fungsi pautan yang berbeza. Walau bagaimanapun, pautan logit umumnya sesuai untuk dianalisis menggunakan data

yang teratur dan diedarkan secara merata antara semua kategori. Manakala pautan cloglog boleh digunakan untuk menganalisis data dan kategori. Apabila lebih banyak kategori yang dibuat maka lebih tinggi dan lebih banyak kemungkinan dihasilkan (SPSS, Inc. 2002). Model regresi ordinal ditulis dalam bentuk seperti berikut:

$$f(y_j(x)) = \log \left(\frac{y_j(x)}{1-y_j(x)} \right) = \log \left(\frac{P\{y \leq y_j / x\}}{P\{y > y_j / x\}} \right) = \alpha_j + \beta \chi, j=1,2,\dots, k-1 \quad (1)$$

Pelbagai pemboleh ubah digunakan dalam model regresi ordinal, $\beta \chi$ diganti oleh gabungan linear ($\beta_1 \chi_1 + \beta_2 \chi_2 + \dots + \beta_p \chi_p$). Fungsi $f(Y_j(\chi))$ dipanggil fungsi pautan yang menghubungkan komponen sistematik (iaitu $\alpha_j + \beta X$) dari model linear. Alpha j α mewakili pintasan yang berasingan atau ambang untuk setiap kebarangkalian kumulatif. Ambang (j α) dan pekali regresi (β) tidak diketahui parameter yang akan dianggarkan dengan kaedah kemungkinan maksimum (Bender & Benner, 2000). Pemboleh ubah tidak bersandar dalam kajian ini adalah berikut:

- χ_1 : Jantina
- χ_2 : Tahap pendidikan
- χ_3 : Taraf perkahwinan
- χ_4 : Jenis pekerjaan
- χ_5 : Pendapatan bulanan
- χ_6 : Jumlah tanggungan
- χ_7 : Jenis kediaman
- χ_8 : Jenis kenderaan

Hasil kajian dan perbincangan

Kebolehpercayaan statistik

Kebolehpercayaan statistik, iaitu Ujian Cronbach Alpha digunakan bagi menilai *sampel* digunakan mempunyai kolerasi yang konsisten ataupun tidak. Petunjuk kebolehpercayaan statistik ialah 0.886 di mana lebih tinggi daripada 0.7 iaitu melepasi syarat minimum dalam statistik *Fornell*. Ini bermakna kebolehpercayaan terbukti konsisten untuk setiap pembolehubah.

Analisis deskriptif

Jadual 2 menunjukkan profil demografi responden, di mana 233 lelaki (44.7%) dan 288 wanita (55.3%) telah mengisi soal selidik ini. Dengan melihat kepada aspek pendidikan, kebanyakan mempunyai Ijazah iaitu seramai 42.2% daripada responden. Dari segi taraf perkahwinan, 46.3% responden telah berkahwin manakala 49.1% adalah bujang. Dari segi jenis pekerjaan, majoriti responden adalah pekerja swasta iaitu 58.3%. Manakala dari segi pendapatan, 49.3% responden

menerima upah kurang daripada RM2,500 sebulan. Dari segi jenis kediaman, iaitu rumah sendiri 30.3% responden tinggal di rumah sendiri, 32.6% menyewa dan 37% tinggal bersama keluarga. Dari segi pemilikan kenderaan, 70.8% responden memiliki kereta sendiri. Tinjauan terhadap pendapatan responden turut mendapati 51.6% responden telah terjejas kesan daripada penularan COVID-19.

Jadual 2. Profil demografi responden

Item	Kekerapan	Peratus (%)
Jantina:		
Lelaki	233	44.70
Wanita	288	55.30
Tahap pendidikan:		
MCE / SPM	92	17.70
STPM/SIJIL/MATRIKULASI/DIPLOMA	183	35.10
Ijazah	220	42.20
Dan lain-lain	26	5.00
Taraf perkahwinan:		
Berkahwin	241	46.30
Duda	7	1.30
Balu / Janda	17	3.30
Bujang	256	49.10
Jenis pekerjaan:		
Kerajaa	97	18.60
Swasta	304	58.30
Bekerja sendiri	120	23.00
Pendapatan bulanan:		
Kurang daripada RM2,500.00	255	48.90
RM2,500 - RM3,169.00	148	28.40
RM3,170 - RM3,969.00	69	13.20
RM3,970 - RM4,849.00	48	9.20
Jumlah tanggungan isi rumah:		
1	121	23.20
2	129	24.80
5	170	32.60
6 dan lain-lain	99	19.00
Jenis kediaman:		
Rumah sendiri	158	30.30
Menyewa	170	32.60
Duduk bersama keluarga	193	37.00
Jenis kenderaan:		
Kereta	369	70.80
Motosikal	105	20.20
Menaiki kenderaan awam	47	9.00

Jadual 3 melaporkan hasil analisis deskripsi terhadap keberkesanan dasar fiskal berdasarkan persepsi golongan B40 di Lembah Klang. Secara umumnya, penelitian ke atas sampel soal selidik 521 orang responden bersetuju bahawa bantuan kerajaan memberi kesan terhadap sosioekonomi golongan B40 di Lembah Klang. Majoriti responden bersetuju bahawa bantuan PRIHATIN telah membantu golongan B40 meneruskan kelangsungan hidup, ianya dapat dilihat melalui nilai purata min keseluruhan 4.18 dan sisihan piawai ialah 0.895. Manakala rata-rata responden berpendapat bantuan PRIHATIN telah membantu golongan B40 menjalani kehidupan yang lebih baik seperti membeli telefon pintar, memasang jaringan internet di rumah, membeli kelengkapan rumah seperti sofa dan lain-lain (min 3.81).

Responden turut bersetuju bahawa penangguhan bayaran balik pinjaman PTPTN telah membantu mengurangkan bebanan kewangan kepada peminjam yang terkesan akibat pandemik COVID-19 di mana nilai purata min keseluruhan dan sisihan piawai ialah 4.26 dan 0.921. Selain itu, perkhidmatan Skim Peduli Kesihatan untuk kumpulan B40 (PeKa B40) mencapai tahap keberkesanan yang baik di mana nilai min purata dan sisihan piawai ialah 4.23 dan 0.848. Selain itu, responden bersetuju diskaun bil elektrik telah membantu golongan B40 mengurangkan bebanan kewangan kesan daripada pandemik COVID-19 dengan nilai purata min dan sisihan piawai 4.34 dan 0.806. Responden juga bersetuju bahawa Jaringan PRIHATIN dan DidikTV KPM telah membantu golongan B40 mengurangkan bebanan bagi menampung kos perbelanjaan langganan internet atau menampung sebahagian kos pembelian telefon pintar di mana nilai purata min dan sisihan piawai ialah 4.16, 0.898 dan 4.06 dan 0.935. Bagi Program Latihan Insentif PenjanaKerjaya (IPK), responden bersetuju bahawa program yang dilaksanakan oleh kerajaan akan membantu mereka dalam mendapatkan pekerjaan semula pasca COVID-19 dengan nilai purata min dan sisihan piawai ialah 4.12 dan 0.852.

Jadual 3. Menilai keberkesanan dasar fiskal

Item	Min	Sisihan piawai
Bantuan PRIHATIN telah membantu saya meneruskan kelangsungan hidup. (Bagi memenuhi keperluan harian seperti makanan, pakaian dan tempat tinggal).	4.18	0.895
Bantuan PRIHATIN telah membantu saya menjalani kehidupan dengan lebih baik. (Sebagai contoh: Bantuan PRIHATIN digunakan membeli telefon pintar, memasang jaringan internet di rumah, membeli kelengkapan rumah seperti sofa dan lain-lain lagi).	3.81	1.145
Penangguhan bayaran balik pinjaman PTPTN telah membantu mengurangkan bebanan kewangan kepada peminjam yang terkesan akibat pandemik COVID-19.	4.26	0.921
Saya merasakan bahawa perkhidmatan Skim Peduli Kesihatan untuk kumpulan B40 (PeKa B40) memberi manfaat kepada rakyat.	4.23	0.848
Diskaun bil elektrik telah membantu saya mengurangkan bebanan kewangan kesan daripada pandemik COVID-19.	4.34	0.806

Jaringan PRIHATIN telah membantu golongan B40 mengurangkan bebanan bagi menampung kos perbelanjaan langganan internet atau menampung sebahagian kos pembelian telefon pintar baharu.	4.16	0.898
DidikTV KPM telah membantu mengurangkan kos perbelanjaan bagi capaian internet serta perbelanjaan pembelian telepon pintar dan komputer riba.	4.06	0.935
Program Latihan Insentif Penjana Kerjaya (IPK) akan membantu golongan B40 dalam mendapatkan pekerjaan semula pasca COVID-19.	4.12	0.852

Analisis regresi ordinal

Jadual 4 melaporkan ujian *Chi square* yang menerangkan sekurang-kurangnya satu dari andaian koefisien regresi tidak sama dengan ‘kosong’ dalam model. Secara statistiknya, *Chi square* adalah signifikan pada aras keertian 5 peratus yang menunjukkan model regresi memberikan tambahbaik yang signifikan kepada garisan model asas. Ini memberikan gambaran jelas bahawa model regresi menunjukkan andaian lebih bagus berbanding andaian berdasarkan kebarangkalian sut bagi hasil yang dikeluarkan. Manakala *df* adalah darjah kebebasan bagi taburan *Chi square* yang digunakan untuk menguji *likelihood ratio chi square* dan ditentukan oleh bilangan andaian dalam model (kebiasaannya tiga andaian dalam dua model). *Sig.* pula adalah kebarangkalian mendapat *likelihood ratio* ujian statistik melebihi dari statistik diperhati di bawah hipotesis null, iaitu semua koefisien regresi dalam model adalah sama dengan ‘kosong’. Dalam kata lain, ujian *Chi square* membuktikan bahawa demografi mempunyai hubungan yang signifikan terhadap persepsi golongan B40 dalam menilai keberkesanan dasar fiskal dalam membantu meningkatkan sosioekonomi mereka.

Jadual 4. Maklumat kesesuaian model

Model	-2Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig
Null hypothesis	2719.74			
General	1823.89	895.85	460	0.0000

Ujian anggaran parameter

Ujian ini menguji kesignifikanan hubungan di antara pembolehubah tidak bersandar iaitu demografi dan pembolehubah bersandar iaitu persepsi masyarakat golongan B40 di Lembah Klang yang diukur dengan skala ordinal. Jadual 5 menunjukkan hubungan di antara pembolehubah *explanatory* dan hasil terhadap setiap andaian bagi setiap *anggaran* atau andaian serta model andaian bagi koefisien regresi ordinal, di mana tafsiran bagi koefisien dalam sesuatu model menjadi sukar disebabkan oleh keadaan semulajadi fungsi hubungan, tanda koefisien bagi *covariates* dan nilai relatif koefisien bagi tahap faktor yang boleh memberikan pandangan terhadap kesan andaian dalam model. Di mana model andaian *k-1* dengan *k* adalah bilangan tahap pembolehubah *outcome* dan pembolehubah bersandar sebagai kumpulan dirujuk serta diandaikan

model bagi pembolehubah tidak bersandar relatif kepada pembolehubah bersandar. Dengan andaian parameter relatif kepada pembolehubah bersandar, maka tafsiran piawai bagi multinomial *logit* adalah satu unit perubahan dalam pembolehubah andaian, *logit* outcome *m* secara relatif kepada pembolehubah bersandar akan berubah dengan andaian parameter masing-masing (dalam *log-odds*) unit, pembolehubah lain dalam model adalah konstan. Bagi *covariates*, koefisien positif (negatif) menunjukkan hubungan positif (songsang) antara andaian dan *outcome*. Pintasan berlaku apabila andaian multinomial *logit* bagi pembolehubah tidak bersandar relatif kepada pembolehubah bersandar dengan andaian pembolehubah dinilai pada ‘kosong’. Dalam erti kata lain, peningkatan nilai *covariate* dengan koefisien positif kepada peningkatan pembolehubah bersandar. Bagi tahap faktor pula, dengan koefisien yang besar menunjukkan peningkatan pembolehubah bersandar yang besar, di mana koefisien bagi tahap faktor bergantung kepada kesan relatif tahap faktor terhadap kategori rujukan.

Jadual 5. Anggaran parameter di antara demografi dan persepsi terhadap kesan dasar fiskal terhadap sosioekonomi golongan B40 di Lembah Klang

	Anggaran	Ralat piawai	Wald	df	Sig	95% CL Lower B.	Upper B.
Jantina = Lelaki	0.032	0.175	0.033	1	0.857	-0.311	0.375
Jantina = Wanita	0 ^a			0			
Pendidikan = MCE / SPM	-0.237	0.405	0.342	1	0.559	-1.031	0.557
Pendidikan = STPM/DIPLOMA	-0.131	0.381	0.119	1	0.731	-0.878	0.616
Pendidikan = Ijazah	0.623	0.379	2.699	1	0.100	-0.120	1.366
Pendidikan = Dan lain-lain	0 ^a			0			
Status = Berkahwin	0.398	0.216	3.374	1	0.066	-0.027	0.822
Status = Duda	0.910	0.718	1.606	1	0.205	-0.497	2.316
Status = Balu / Janda	-0.181	0.472	0.147	1	0.701	-1.105	0.743
Status = Bujang	0 ^a			0			
Pekerjaan = Kerajaan	0.524	0.245	4.587	1	0.032	0.045	1.004
Pekerjaan = Swasta	0.123	0.197	0.390	1	0.533	-0.264	0.510
Pekerjaan = Bekerja sendiri	0 ^a			0			
Pendapatan= < RM2,500.00	-0.020	0.306	0.004	1	0.947	-0.620	0.580
Pendapatan= RM2,500 - RM3,169.00	0.444	0.304	2.131	1	0.144	-0.152	1.041
Pendapatan= RM3,170 - RM3,969.00	0.429	0.338	1.611	1	0.204	-0.233	1.091
Pendapatan= RM3,970 - RM4,849.00	0 ^a			0			
Tangungan= 1	0.301	0.330	0.830	1	0.362	-0.346	0.947
Tangungan= 2	0.425	0.324	1.717	1	0.190	-0.211	1.061
Tangungan= 4	0.457	0.313	2.125	1	0.145	-0.157	1.071
Tangungan= 5	-0.129	0.361	0.128	1	0.721	-0.838	0.579
Tangungan= 6	0 ^a			0			
Kediaman= Rumah sendiri	-0.245	0.226	1.169	1	0.280	-0.688	0.199

Kediaman= Menyewa	-0.229	0.196	1.369	1	0.242	-0.613	0.155
Kediaman= Duduk bersama keluarga	0 ^a			0			
Kenderaan= Kereta	0.147	0.289	0.257	1	0.612	-0.420	0.714
Kenderaan= Motosikal	0.080	0.324	0.060	1	0.806	-0.555	0.714
Kenderaan= Menaiki kenderaan awam	0 ^a			0			

Secara umumnya, anggaran parameter di antara demografi dan persepsi terhadap bantuan dasar fiskal menunjukkan persepsi responden adalah dipengaruhi oleh latar belakang responden. Secara statistik nilai signifikan pada $p < 0.05$ di mana pemboleh ubah tidak bersandar iaitu pekerja kerajaan dengan nilai prestasi sebenar 4.587 dan nilai signifikan 0.032 < 0.05 menunjukkan wujudnya hubungan korelasi positif, di mana golongan B40 yang bekerja di sektor kerajaan lebih cenderung berpendapat dasar fiskal memberi kesan kepada mereka. Selain itu, golongan yang berstatus berkahwin juga menunjukkan korelasi positif dengan nilai signifikan 0.066 ($p < 0.10$). Ini bermakna golongan berkahwin lebih cenderung untuk berpendapat bahawa dasar fiskal yang dilaksanakan memberi impak kepada mereka. Namun terdapat juga pemboleh ubah bersandar yang tiada tindak balas terhadap pemboleh ubah bersandar seperti jenis jantina, jenis kediaman, jenis kenderaan, tahap pendidikan, tahap pendapatan dan bilangan tanggungan. Ini menunjukkan golongan B40 daripada pelbagai latar belakang secara umumnya berpendapat bahawa dasar fiskal kerajaan telah memberi impak positif terhadap sosioekonomi dan tidak terdapat perbezaan persepsi dalam kalangan mereka walaupun daripada latar belakang yang berbeza.

Kesimpulan

Kajian ini bertujuan untuk mengkaji persepsi impak dasar fiskal terhadap isi rumah golongan B40 di Lembah Klang. Secara keseluruhannya, kajian ini mendapati secara amnya golongan B40 di Lembah Klang bersetuju dasar fiskal yang dilaksanakan oleh kerajaan telah membantu mereka yang terjejas kesan pelaksanaan PKP 1.0. Mereka bersetuju bahawa bantuan kerajaan telah membantu mereka meneruskan kelangsungan hidup. Selain itu, strategi dasar fiskal yang akan datang perlu lebih berfokus kepada golongan yang lebih berkeperluan seperti pekerja kerajaan dan golongan berkahwin. Suntikan fiskal oleh kerajaan memberi kesan yang positif terhadap pertumbuhan ekonomi negara pasca PKP 1.0 dalam menangani pandemik global yang telah menyerang 118 negara di seluruh dunia dan telah melumpuhkan ekonomi negara-negara yang terlibat. Kerajaan perlu bertegas tidak kira kepada syarikat-syarikat swasta yang hanya mementingkan keuntungan semata-mata agar memberi sumbangan kepada negara bagi proses pemulihan ekonomi pasca PKP 2.0 dan 3.0. Kajian keberkesanan dasar fiskal perlu dilakukan dari semasa ke semasa supaya rakyat yang memerlukan bantuan kerajaan mendapat manfaat darinya dan menjadi rujukan kepada pihak kerajaan.

Penghargaan

Penyelidik ingin merakamkan penghargaan kepada Fakulti Ekonomi dan Pengurusan, Universiti Kebangsaan Malaysia yang telah memberi dana penyelidikan Geran Inisiatif Penyelidikan (GIP) untuk kajian ini (Kod: EP-2020-052).

Rujukan

- Adejumo A.O. & Adetunji, A.A. (2013). Application of Ordinal Logistic Regression in the Study of Students' Performance. *Mathematical theory and Modeling*, 3(11), 2224-5804.
- Amorty, Maryia, Stephane & Brian. (2020). Socio-Economic Impact of COVID-19 on Household Consumption and Poverty. *Economics of Disasters and Climate Change*, 4, 453-479. <http://doi.org/10.1007/s41885-020-00070-3>
- Andrew S. Fullerton & Jun Xu. (2015). Constrained and Unconstrained Partial Adjacent Category Logit Models for Ordinal Response Variable. *Sociological Method & Research*, 47(2), 169-206.
- Can Chen, Yu Shi, Ping Zhang & Chengri Ding. (2021). A Cross-Country Comparison of Fiscal Policy Responses to the COVID-19 Global Pandemic. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 23(2), 262-273. DOI: 10.1080/13876988.2021.1878885
- Dahalan, J. & Jayaraman T.K. (2006). Monetary and fiscal policies in FIJI: a test of effectiveness. *Pacific Economic Bulletin*, 21(2), 94-102.
- Giovanni Valensisi. (2020). COVID-19 and Global Poverty: Are LDCs Being Left Behind. *The European Journal of Development Research*, 32, 1535-1557. <https://doi.org/10.1057/s41287-020-00314-8>
- Hatta, Z.A. & Ali, I. (2013). Poverty Reduction Policies in Malaysia: Trends, Strategies and Challenges. *Asian Culture and History*, 5(2), 1916-9655.
- Irinan Yatskiv. (2011). Using Ordinal Regression Model to Analyze Quality of Service for Passenger Terminal.
- Law, C.H. (2016). Sectoral Impact of Fiscal Policy in Malaysia. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 50(1), 81-98.
- Malaysia 2020. Akta Langkah-Langkah Sementara Bagi Pembiayaan Kerajaan (Penyakit Koronavirus 2019 (COVID-19).
- Marlina Widayanti, Mansor Jusoh, Md Zyadi Tahir & Abdul Ghafar Ismail. (2010). Defisit Fiskal dan Kesannya Terhadap Inflasi di Malaysia. *Prosiding PERKEM V 2*, 492-500.
- Martin Feldkircher, Florin Huber & Micheal Pfarrhofer. (2021). Measuring the effectiveness of US monetary policy during the COVID-19 recession. *Scottish Journal of Political Economy*, 68(3), 287-297.
- Mishra, Mukesh Kumar. (2020). The World after COVID-19 and its impact on Global Economy. *ZBW – Leibniz Information Centre for Economics*.
- Mohd Rozaimy, R., & Noor Amira, S. A. R. (2021). The Deployment of Fiscal Policy In Five ASEAN Countries in Dampening The Impact of COVID-19. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 9(1), 16-28.
- Sriyana, J. (2002). Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Evidence in Malaysia and Indonesia. *Jurnal Ekonomi Pembangunan*, 7(2), 143-155.
- Sulaiman Tahajuddin & Nur Nazihah Sulaiman. (2021). Malaysian Government Choice of Fiscal and Monetary Policies during Covid-19 Pandemic: Preliminary Insight. *International Journal of Advances in Engineering and Management (IJAEM)*, 3(10), 248-253.

- Wijaya Kamal Ramlan, Noorasiah Sulaiman & Lim Chei Siang. (2011). Pertumbuhan Ekonomi dan Pengurangan Kemiskinan di Malaysia Satu Pendekatan Dinamik. *PROSIDING PERKEM VI, 1*, 482-491.
- Zulkarnain A. Hatta & Isahaque Ali. (2013). Poverty Reduction Policies in Malaysia: Trends, Strategies and Challenges. *Asian Culture and History*, 5(2), 48-56. DOI:10.5539/ach.v5n2p48
- IPSOS Survey. (2020). What worries the world: Coronavirus Concern Rebounds. <https://www.ipsos.com/en-my/what-worries-world-coronavirus-concern-rebounds>
- Kementerian Kewangan Malaysia. (2020). Pakej Rangsangan Ekonomi 2020. <https://www.treasury.gov.my>
- Kementerian Kewangan Malaysia. (2020). Booklet Pelan Jana Semula Ekonomi Negara (PENJANA). <https://penjana.treasury.gov.my>